

سلسلہ کتابها
دوره آموزش پایه
ویژه اعضا هیئت امانا

مجموعہ دستورالعملها استقرار نظام فنی ومهندسی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله کتاب‌ها
دوره آموزش پایه
ویژه اعضای هیئت امناء

تهیه و تنظیم: مرکز رسیدگی به امور مساجد
انتشار: چاپ دوم، پاییز ۱۳۹۷
طراح جلد و مدیر هنری: محسن هادی

نشانی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان دانشگاه
جنوبی، نبش کوچه عطارد، پلاک ۵.
کد پستی: ۱۳۱۶۷۱۳۴۹۹
تلفن: ۶۶۴۹۷۰۲۷
www.masjed.ir

فهرست

۱۱	الگو برداری برای مساجد
۴۱	(۱) ورودی های مسجد
۶۱	(۲) وضو خانه و سرویس بهداشتی
۲۰	(۳) کفش داری
۲۱	(۴) شبستان
۲۲	(۵) آبدار خانه
۳۲	(۶) روشنایی، صوت و تأسیسات
۵۲	(۷) راه پله ها و آسانسور
۶۲	(۸) نوع مصالح مصرفی مطلوب در مساجد
۲۶	(۹) پشت بام
۲۷	(۱۰) آشپز خانه
۲۷	(۱۱) فضاهای تجاری

۲۹	آرایه ها؛ ساماندهی فضای داخلی شبستان
۳۳	(۱) ساماندهی داخل شبستان
۳۴	(۲) عناصر نصبی در مساجد
۳۶	(۳) مرتب سازی و نظم در مساجد
۳۸	(۴) انبار
۳۸	(۵) موارد عمومی
۳۹	(۶) بهداشت مساجد
۴۹	دستورالعمل ایمنی مساجد
۵۲	بخش اول: ایمنی سیستم گاز
۶۰	بخش دوم: ایمنی برق
۶۳	بخش سوم: ضوابط راه های خروجی
۶۷	بخش چهارم: پیشگیری از سقوط افراد
۶۹	بخش پنجم: مناسب سازی محیط برای افراد مسن و معلولین
۷۱	بخش ششم: دستورالعمل ایمنی ورودی مساجد
۷۳	گردش کار صدور پروانه
۷۸	الزامات طرح و اجرای ابنیه مساجد

دیباچه

در طلیعه چهل سالگی انقلاب شکوهمند اسلامی و بعد از چهار دهه تلاش و مجاهدت در عرصه های اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی، فکر و کلام رسا و راسخ امام راحل به گوش می رسد که: «مسجد محلی است که از آن باید امور اداره شود. این مساجد بود که این پیروزی را برای ملت مادرست کرد. این مراکز حساسی است که ملت باید به آن توجه داشته باشند. اینطور نباشد که خیال کنند که حالا دیگر ما پیروز شدیم، دیگر مسجد می خواهیم چه کنیم. پیروزی ما برای اداره مسجد است.»^۱

در تمام این سالها، فعالیت های شایان توجهی در بسیاری از نهادها و سازمان های متولی در حوزه مسجد صورت گرفته است. اما دانش تخصصی مدیریت مسجد و تدوین نظریات و تجربیات مرتبط با آن، در این دوره، امری مغفول و فراموش شده بود که در آستانه چهل سالگی انقلاب اسلامی و عطف به فرمایش امام عزیز (ره) که پیروزی ما برای اداره مسجد است، بر آن شدیم، داشته های خود را در مرکز رسیدگی به امور مساجد

که به تعبیر مقام معظم رهبری، به عنوان «مرکز و مرجع مقبول، آگاه و نافذ الکلمه ای در امر مساجد» محسوب می شود، در حوزه های مطالعاتی، برنامه ای و عملیاتی تجمیع و تدوین نموده و به محضر صاحب نظران، دست اندر کاران و کارگزاران عرصه مسجد تقدیم نماییم.

امید است ضمن مطالعه و بهره مندی از این مجموعه، با ارائه نظرات و پیشنهادات خود، در تکمیل هر چه بهتر و کیفی محصولات در حوزه مدیریت مسجد، سهیم باشید. فراموش نکنیم «چنانچه مساجد کیفیت شایسته خود را بیابد، هزینه های مادی و معنوی بسیاری از دوش جامعه، مردم و مسئولان برداشته خواهد شد»^۲.

مرکز رسیدگی به امور مساجد

۱. ابلاغیه ی رهبر معظم انقلاب به آیت الله مهدوی کنی برای تاسیس مرکز

۲. رهبر معظم انقلاب - ۱۳۹۰/۷/۱۹

مجموعہ دستورالعملہاں
استقرار نظام
فنی و مہندسے

الگو برداری برای مساجد

(کالبد مطلوب)

« مقدمه:

بنای مساجد خدا بدست کسانی است که بخدا و روز قیامت ایمان آورده و نماز را بر پا میدارند. این مکان مقدس که تجلی گاه وحدت مسلمین است باید از نظر معماری بر اصولی استوار باشد تا هر فردی که وارد این مکان می شود تحت تأثیر فضای معنوی آن قرار گیرد.

در عصر حاضر بعلت عدم آشنائی بعضی افراد خیر در ساخت مسجد و مراجعه به افرادی که ضوابط و معیارهای مسجد سازی را نمی دانند مساجد از نماد مذهبی برخوردار نبوده و در بعضی از محلات، ساختمان مسجد بعلت نداشتن نماد مسجدی از دیگر بناهای اطراف آن متمایز نیست. شاید یکی از مواردیکه باعث بوجود آمدن این وضع شده فقدان متولی خاص و یا عدم اشراف متولی بر معماری مساجد است. امید است بانگرش عمیق در معماری مساجد و همکاری و هماهنگی کلیه مسئولین و دست اندرکاران مسجد بتوان معماری الهام گرفته از روح معنوی انسانی را با استفاده از فن آوریهای نوین طراحی کرد.

مرکز رسیدگی به امور مساجد که خود را موظف به هدایت افراد خیر و دلسوز در زمینه کارهای هنری و معماری اصیل اسلامی، ایرانی می داند بر آن شد تا کالبد مطلوب مساجد را منطبق بر معیارهای طراحی تدوین شده بصورت مکتوب به دستداران معماری اصیل مساجد تقدیم نماید.

۱) ورودی های مسجد

۱-۱) شاخص و متمایز بودن سر در ورودی اصلی مسجد نسبت به نماهای اطراف.

۱-۲) در ورودی مساجد دو لنگه بوده و عرض آن بین ۲ تا ۳ متر باشد. حداقل ارتفاع ۲/۵ متر و متناسب با عرض در ارتفاع نیز افزایش می یابد.

۱-۳) به منظور رعایت مسایل ایمنی، در های خروجی مسجد باید به سمت بیرون باز شوند.

۱-۴) حداقل ارتفاع سر در ورودی باید ۵ متر باشد.

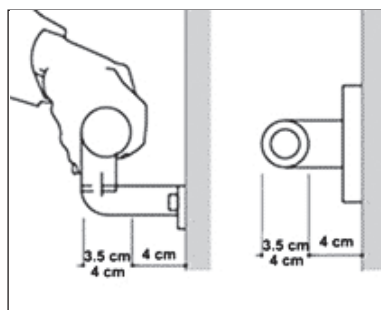
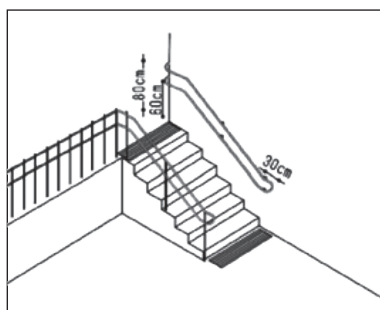
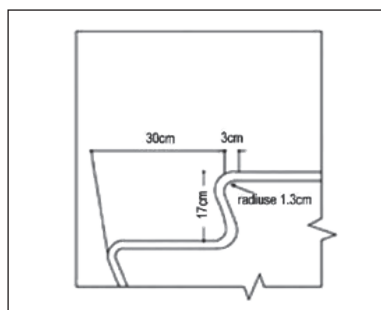
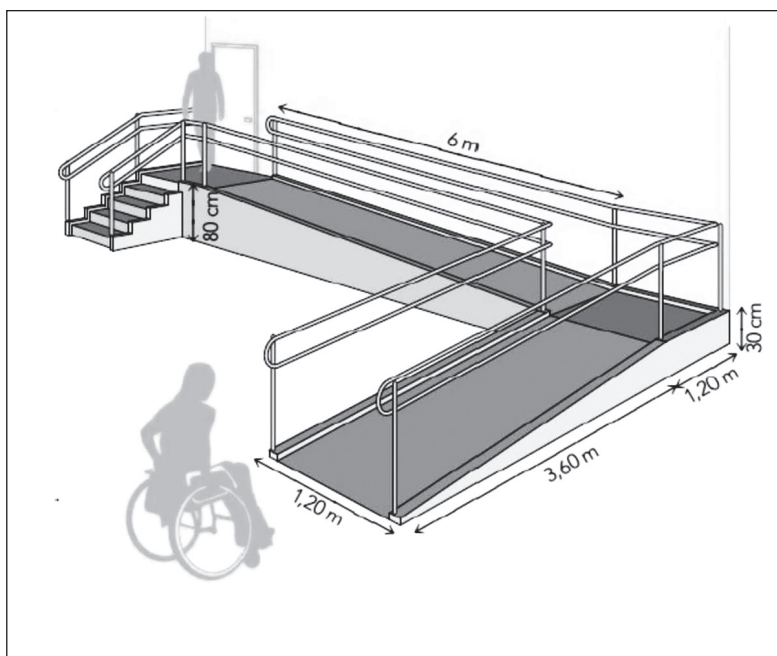
۱-۵) سر در ورودی نسبت به معبر و جداره بیرونی حداقل ۱/۵ متر عقب نشینی داشته باشد.

۱-۶) مدخل ورودی از کف معبر حداقل ۱۵ سانتیمتر بالاتر باشد.

۱-۷) جهت تردد ناتوانان جسمی، حرکتی ایجاد سطح شیبدار (حداکثر شیب ۷٪) و یا بالابر در ورودی الزامی است.

۱-۸) جداسازی یا تفکیک ورودی خانم ها و آقایان.

۱-۹) عدم استفاده از در های چوبی که در معرض عوامل طبیعی قرار دارند.

۲) وضوخانه و سرویس بهداشتی

۲-۱) حداقل عرض وضوخانه ۳ متر بوده و حداقل طول به نسبت نمازگزاران متغیر و ارتفاع مفید حداقل ۲/۵ متر باشد.

۲-۲) در صورت تجدید بنای وضوخانه و سرویس های بهداشتی لوله کشی و کانال های تهویه باید از داخل سقف کاذب عبور کنند (با شرط وجود ارتفاع مناسب)

۲-۳) فضای وضوخانه و سرویس های بهداشتی مجزا و ترجیحاً در جوار یکدیگر باشند (دسترسی سرویسها از داخل وضوخانه بلا اشکال است)

۲-۴) مصالح کف سرویس ها از سنگ و دیواره ها از کاشی (تازیرسقف) استفاده شود.

۲-۵) جهت تسهیل در امر وضو گرفتن بهتر است در تراز شبستان یک یا دوشیر تعبیه شود.

۲-۶) در وضوخانه، پاشویه و سکو در نظر گرفته شود.

۲-۷) جهت نشستن استفاده کنندگان و کشیدن مسح پا، سکو در نظر گرفته شود.

۲-۸) برای شستشوی دست از مایع دستشویی استفاده شود.

۲-۹) استفاده از شیرهای اهرمی برای صرفه جویی و رعایت موارد بهداشتی ضروری است.

۲-۱۰) در وضوخانه و سرویسهای بهداشتی جهت وسایل و البسه از رخت آویز و جای لوازم استفاده شود.

۲-۱۱) دربهای سرویسهای بهداشتی از سقف ۴۰ سانتیمتر پایین تر و دارای دریچه بابعاد ۲۰×۳۰ سانتیمتر باشد تا در مواقع اضطراری بتوان به داخل راه پیدا کرد و از کف نیز حداکثر ۱۰ سانتیمتر بالاتر باشد. دستگیره دربهای سرویس ها به گونه ای باشد که در مواقع اضطراری بتوان از بیرون آنرا باز کرد.

۲-۱۲) از فلاش تانک در ارتفاع مناسب استفاده شود.

۲-۱۳) از تهویه مناسب طبیعی و مکانیکی استفاده شود.

۲-۱۴) تأمین نور مناسب طبیعی و الکتریکی در فضای وضوخانه، راهروها و داخل هر یک از سرویسهای بهداشتی ضروری است.

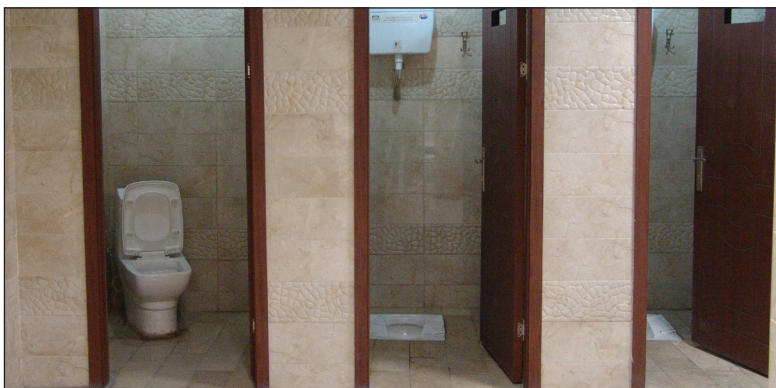
۲-۱۵) ابعاد مفید داخل سرویس ها حداقل ۱ در ۱/۲۰ متر بوده و نصب کاسه توالت ۹۰ درجه با جهت قبله اختلاف داشته باشد.

۲-۱۶) شیر شستشو در سمت راست کاسه توالت تعبیه شود.

۲-۱۷) عرض دربهای سرویس های بهداشتی عمومی حداقل ۷۵ سانتیمتر باشد.

۲-۱۸) در صورت هم جوار و وضوخانه و سرویس های بهداشتی، تراز کف وضوخانه بالاتر از کف سرویسهای بهداشتی باشد.

۲-۱۹) یک چشمه سرویس بهداشتی برای معلولین با رعایت استانداردهای مربوطه احداث گردد.

۳) کفشداری

۳-۱) در نظر گرفتن فضائی مستقل از شبستان با رعایت جنبه های بهداشتی و شرعی (از جهت طهارت فضا).

۳-۲) فضائی سرپوشیده و مجاور شبستان جهت کفشداری.

۳-۳) ایجاد اختلاف ارتفاع جهت جداسازی فضای بیرونی از کفشداری.

۳-۴) استفاده از قفسه های سنگی جهت نظافت و شستشوی بهتر آنها.

۳-۵) عدم قرار دادن قفسه های کفش در داخل شبستان.

۴) شبستان

۴-۱) محراب باید شاخص و با مصالح بنایی و در جهت دقیق قبله باشد.

۴-۲) نازک کاری دیوارها باید ساده و از مصالح آجر و گچ بصورت غالب و در ترکیب با کاشی انجام شود و از آینه کاری در داخل شبستان پرهیز گردد.

۴-۳) نحوه اتصال ازاره به دیوارها که با ابزار جدami شود بگونه ای باشد که محل قرار گرفتن مهر نباشد.

۴-۴) بازشوی پنجره ها تر جیحاً کشویی بوده و در صورتی که داخل شبستان باز شود حداقل ارتفاع کف پنجره تا کف شبستان ۲ متر باشد.

۴-۵) مصالح کف شبستان از سنگ یا موزائیک و با تعبیه کفشور بدون شیب بندی باشد.

۴-۶) دیوارهای شبستان در هنگام تعمیرات و بازسازی مساجد جهت جلوگیری از اتلاف انرژی و تبادل صدا با نظر کارشناسان مربوطه عایق بندی شود.

۴-۷) پنجره های شبستان حتماً دو جداره باشد.

۵) آبدارخانه

۵-۱) فضای آبدارخانه باید در بدو ورودی و مرتبط با فضای بیرونی (جهت حمل و نقل مواد مورد نیاز) و مرتبط با فضای داخلی شبستان جانمایی شود.

۵-۲) فضای آبدارخانه به هیچ وجه در کنار محراب قرار نگیرد.

۵-۳) مساحت آبدارخانه متناسب با مساحت فضای شبستان متغیر است.

۵-۴) ارتباط فضای آبدارخانه و شبستان باز نبوده و بوسیله یک دریچه توزیع تأمین می شود.

۵-۵) در صورت استفاده از بالابر در آبدارخانه ها حتماً مسایل ایمنی و جلوگیری از سقوط افراد لحاظ گردد.

۵-۶) فضای آبدارخانه و تجهیزات داخل آن قابل شستشو و ضد عفونی کردن باشد.

۵-۷) استفاده از وسایل اطفاء حریق و جعبه کمکهای اولیه در آبدارخانه الزامی است.

۵-۸) تعیبه کفشور با شیب بندی مناسب در آبدارخانه الزامی است.

۶) روشنایی، صوت و تأسیسات

۶-۱) **روشنایی:** عبارت است از مقدار نور مورد نیاز که چشم بتواند بدون

خستگی هر گونه خواندن و نوشتن را انجام بدهد.

۱-۱-۶) منابع نوری که در مسجد استفاده می شود با معماری

مسجد هماهنگی داشته باشند.

۲-۱-۶) نحوه استفاده و اجرای منابع روشنایی بگونه ای باشد که

باعث خیره گی نماز گزاران نشود.

۳-۱-۶) محل تأمین روشنایی باید در جهات غیر از قبله باشد.

۴-۱-۶) بین محیط های مختلف مسجد هماهنگی از جهت

روشنایی وجود داشته باشد.

۲-۶) **صوت:** در فضای بسته شبستان میزان فرکانس صوت باید طوری

طراحی شود که صدا در تمام قسمتهای شبستان یکنواخت بوده و از

بکارگیری باندهای صوتی جداً خودداری شود.

۳-۶) **تأسیسات:** گرمایش و سرمایش در فضای شبستان باید یکنواخت

باشد و برای انجام اینکار بهتر است از نظرات افراد متخصص در این

زمینه استفاده گردد.

۱-۳-۶) در فضاهای موجود ساخته شده جهت گرمایش، از

سیستم فن کوئل و سرمایش از کولر آبی استفاده گردد زیرا جمعیت

مسجد متغیر است. در هر حال باید درجه دمای داخل شبستان

در هر زمان ثابت باشد و با تغییر جمعیت تنظیم گردد.

۲-۳-۶) حتی المقدور از بکارگیری بخاری چه گازی و چه نفتی

در زمینه گرمایش پرهیز شود در زمینه سرمایش در صورت عدم جوابدهی از طریق پنکه‌های سقفی و ایستاده می‌توان از کولر آبی با رعایت اصول فنی (ابعاد کانال و خروجی هوای خنک در محلهایی که باعث ناراحتی افراد نشود) استفاده کرد داشتن ترموستات در فضای شبستان الزامی است تا بتوان کنترل درجه حرارت را انجام داد.

۳-۶) در مورد سیستم آب گرم و جلوگیری از اتلاف آن بهتر است از آبگرمکن های دیواری (پکیج) در فضائی که با هوای آزاد ارتباط دارد استفاده کرد و برای مصرف بهینه از آب گرم مصرفی باید آب گرم و سرد قبل از مصرف مخلوط شده و از پرت آب جلوگیری و برای مصرف با درجه حرارتی که تنظیم شده مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

۷) راه پله ها و آسانسور

۷-۱) راه پله ها باید کاملاً مشخص و عرض هر بازوی پله ۱۴۰ سانتیمتر و ارتفاع آن حداکثر ۱۷ سانتیمتر باشد و بر اساس ضوابط و در صورت وجود آسانسور بین فضای پله و آسانسور در تعبیه شود. رعایت موارد فوق بخصوص برای دسترسی به نیم طبقه بانوان ضروری و لازم الاجراست.

۷-۲) تأمین حداقل نور طبیعی برای راه پله ها ضروری است.

۷-۳) برای سهولت در تردد افراد در راه پله ها حتماً نرده و دستگیره تعبیه شود تا در موارد اضطراری و تاریکی از آن استفاده گردد.

۷-۴) جهت دسترسی به بام حتماً پله ها تا پشت بام ادامه پیدا کند.

۷-۵) طبق ضوابط و مقررات حداقل ابعاد چاله آسانسور ۱۶۰×۲۰۰ سانتیمتر باشد.

۷-۶) فضای جلوی آسانسور ۲۰۰×۲۰۰ سانتیمتر باشد.

۷-۷) محل آسانسور نزدیک راه پله و کفش کن باشد.

۸) نوع مصالح مصرفی مطلوب در مساجد

۸-۱) کلیه مصالح مصرفی در مساجد باید استاندارد باشد.

۸-۲) در نماز آجر به عنوان مصالح غالب و در ترکیب با کاشی و سنگ استفاده شود.

۸-۳) از آزاره سنگی حداقل به ارتفاع ۱۱۰ سانتی متر استفاده شود.

۹) پشت بام

۹-۱) دسترسی سهل و ایمن به پشت بام الزامی است.

۹-۲) رسیدگی و بازدید دائمی از پشت بام جهت بررسی ایزولاسیون، کفشورها و آبروها ضروری است.

۹-۳) پیش بینی نور مصنوعی در پشت بام برای شب الزامی است.

۹-۴) اجتناب از قراردادن وسایل غیر ضروری در کلیه سطوح پشت بام و فضای جانبی مسجد الزامی است.

۹-۵) پاکیزه نگهداشتن دائمی نورگیرهای موجود در پشت بام الزامی است.

۱۰) آشپزخانه

- ۱-۱۰) مساحت آشپزخانه متناسب با نیاز مسجد و ارتفاع آن حداقل ۳/۵ متر باشد.
- ۲-۱۰) آشپزخانه باید دارای نور طبیعی و تهویه کافی باشد.
- ۳-۱۰) فضای آشپزخانه و کلیه تجهیزات داخل آن باید قابل شستشو و ضد عفونی کردن باشد.
- ۴-۱۰) تعبیه کف شور با شیب بندی مناسب الزامی است.
- ۵-۱۰) تأمین وسایل اطفاء حریق طبق ضوابط سازمان آتش نشانی الزامی است.
- ۶-۱۰) مصالح بکارگیری در آشپزخانه کف از سنگ و دیوارها تا زیر سقف کاشی سرامیک باشد.

۱۱) فضاهای تجاری

- ۱-۱۱) نمای بدنه تجاری های اطراف مساجد باید هماهنگ با نمای سر در ورودی مسجد باشد.
- ۲-۱۱) تابلوی سر در اماکن تجاری باید از مصالح هماهنگ و متناسب با نمای مسجد و ترجیحاً از آجر و کاشی باشد.
- ۳-۱۱) مشاغل تجاری مسجد باید متناسب با شأن مسجد باشد (از قبیل: لوازم التحریر، محصولات فرهنگی، بانک و ...) که این مورد باید در هنگام عقد قرارداد مورد نظر قرار گیرد.

آرایه ها؛ ساماندهی
فضای داخلی شبستان

پیشگفتار

مدتهاست دغدغه فکری این مجموعه بر این است: «چرا محلی که تنها پایگاه عبادت و بندگی است تحت سلايق مختلف راهبری می شود»

اگر ما معتقدیم که مسجد همانطوری که از اسمش آشکار است محل سجود پروردگار یکتا است و هیچ نمودی بغیر از او در ذهن و فکر ما نباید خطور کند اما هنگامی که در این مکان مقدس حضور می یابیم انواع تزئینات، تصویرها و مبلمان های مختلف را مشاهده می کنیم که باعث توجه نمازگزار به آن شده و حال و هوای عبادت را از دست می دهد.

آیا همان نظمی که برای خانه خود در نظر داریم برای خانه خدا هم منظور می کنیم؟

(۱) ساماندهی داخل شبستان

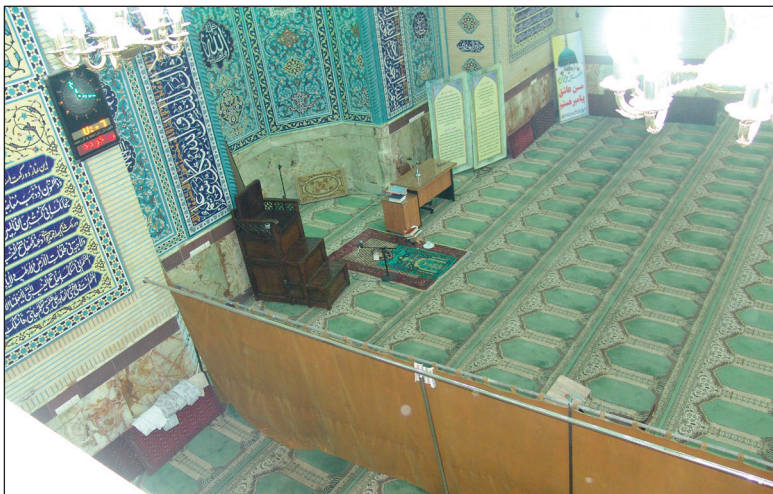
(۱-۱) نصب ملزومات مسجد مانند ساعت، جامه‌ری، ادعیه و منبر به تعداد کافی و در محل مناسب.

(۱-۲) جهت حضور قلب نمازگزاران از نصب هر گونه عناصر در سمت قبله پرهیز گردد.

(۱-۳) محل قرارگیری منبر ترجیحاً در سمت راست محراب و متناسب با ابعاد شبستان از ۳ پله تا ۵ پله باشد.

(۱-۴) محل قرارگیری جامه‌ری در طرفین در ورودی شبستان قرار گیرد و در صورت امکان در دیوارهای جانبی، برای قرآن و مفاتیح محل مناسبی پیش بینی شود.

(۱-۵) در نازک کاری محراب از اسماء و آیات قرآن استفاده شود.

(۲) عناصر نصبی در مساجد

۲-۱) وجود عکس در فضای شبستان مسجد کراحت دارد و در صورت ضرورت، عکس‌ها در دیوار مقابل قبله و پشت صفوف نمازگزاران نصب گردد: بهتر این است که عکس‌ها در خارج و نزدیکی در ورودی شبستان نصب گردد. پیشنهاد می‌گردد به جای عکس شهدا از اسامی آنها استفاده شود.

۲-۲) توجه به قرارگیری عناصر نصبی در یک تراز هماهنگ و با فواصل مناسب و ترجیحاً هم‌اندازه باهم ضروری است.

۳-۲) عدم نصب تجهیزات و عناصر القاء کننده تبلیغات تجاری.

۴-۲) تعیین محل مناسب جهت نصب آگهی ها و اعلام مراسم و پوسترها (خارج از شبستان).

۵-۲) به روز رسانی اعلامیه ها و پوسترها در مناسبت های خاص.

۶-۲) تعیین مسئول جهت الحاقات و الصاقات.

۷-۲) هماهنگی بین اجزاء مبلمان (صندلی نماز گزاران) از لحاظ رنگ، اندازه، شکل و یکسان سازی آنها

(۳) مرتب سازی و نظم در مساجد

(۳-۱) آگاهی بخشی به نمازگزاران در مورد مرتب سازی و نگهداری
منظم فضای شبستان

(۳-۲) مرتب سازی مسجد پس از انجام مراسم با گماشتن یک فرد مسئول

(۳-۳) تعبیه فضای مخصوص نگهداری وسایل بانوان (شبهه جاکفشی)

(۳-۴) در نظر گرفتن فضای خاص برای هر دسته از مبلمان ها

(۳-۵) نظم دهی به سیم کشی ها، چراغ های روشنایی، وسایل گرمایش
و سرمایش

(۳-۶) نصب علائم راهنما جهت مشخص کردن فضاهای مختلف مسجد

(۳-۷) در صورت نیاز به تفکیک فضایی خاص، در نظر گرفتن پارتیشن های
متناسب و یکدست جهت جداسازی فضای خانم ها و آقایان از
مهمترین این موارد است.

(۳-۸) در تفکیک فضایی خانم ها و آقایان متناسب با ابعاد شبستان (طول
و عرض مناسب) برای نمازگزاران زن و مرد فضایی مناسب در نظر
گرفته شود.

۴) انبار

۴-۱) در نظر گرفتن انبار جهت وسایل غیر ضروری در مواقع خاص.

۴-۲) برقراری نظم در انبار.

۴-۳) کاهش حداکثری وسایل غیر ضروری و اجتناب از قراردادن وسایل در راهروها و پشت بام.

● (در صورت عدم نیاز به برخی از اموال مسجد طبق حکم ولی فقیه عمل شود)

۵) موارد عمومی

۵-۱) عدم تحمیل کاربری های مختلف به حیاط و تأمین آرامش، پاکیزگی و خلوتی حیاط بعنوان یک فضای رابط جهت اتصال فضای بیرون به داخل مسجد.

۵-۲) رسیدگی مرتب به سرویس ها و شیر آلات و دستشوئی ها و ...

۵-۳) جهت رسیدگی به وضعیت مصدومان و مجروحان در مسجد قبل از رسیدن پزشک و اورژانس لازم است جعبه کمکهای اولیه برای درمان حداقلی افراد در مسجد در محل قابل دسترسی وجود داشته باشد.

۶) بهداشت مساجد

نظافت در اسلام از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. اهتمام به نظافت و پاکیزگی مساجد به عنوان پایگاه‌هایی برای ابلاغ پیام اسلام در روایات مورد تاکید فراوان قرار دارد. مسجد مکانی است که همه مومنان فارغ از تمامی مسائل گرد هم می‌آیند. نظافت و تمیزی مسجد می‌تواند به همه آنها روحیه ببخشد.

۱-۶) بهداشت صحن:

- ۱-۱-۶) سنگفرش نمودن صحن با مصالح ساختمانی استاندارد، مقاوم، ساده، زیبا، بدون درز و قابل شستشو انجام گردد.
- ۲-۱-۶) جارو کردن روزانه و تی کشیدن با مواد ضد عفونی کننده صورت پذیرد.
- ۳-۱-۶) قرار دادن ظرف زباله (در دار) زنگ زن به همراه کیسه زباله در گوشه‌ای از صحن الزامی است.

۶-۲) بهداشت فرش و...:

فرش‌ها می‌توانند پرزهای آلرژی‌زا داشته باشند که اغلب تمیز کردن آنها مشکل است. به همین دلیل یا باید به طور مرتب، حداقل روزی یک بار، و یا اینکه پس از هر بار برگزاری مراسم نماز، فرش‌ها را به خوبی جارو بکشیم.

همچنین نظافت همیشگی و شستشوی گاه به گاه فرش‌ها، وجود کفش کن مناسب یا کیسه‌های نایلون برای قرار دادن کفش نمازگزاران از مواردی است که در مساجد باید به آنها توجه شود.

۱-۲-۶) جارو کردن روزانه و مستمر با استفاده از جاروبرقی.

۲-۲-۶) جلوگیری از آلودگی محیطی و رعایت بهداشت فردی و مواد غذایی و...

۳-۲-۶) شستشوی حداقل سالی دو بار فرش‌های مسجد.

۶-۳) بهداشت دستگیره‌ها و نرده‌ها:

شستشوی روزانه دستگیره‌ها و نرده‌ها با مواد ضدعفونی کننده جهت جلوگیری از آلودگی الزامی است.

۶-۴) بهداشت سجاده، مهر و تسبیح:

۱-۴-۶) سجاده‌ها را هر چند وقت یکبار شستشو و تمیز نماییم.

۲-۴-۶) سطح مهرها با سوهان و یا سمباده تمیز گردد.

۳-۴-۶) تسبیح‌ها با مواد ضدعفونی کننده جهت جلوگیری از آلودگی شستشو شوند.

۵-۶) بهداشت وضوخانه:

وقتی صحبت از بهداشت مسجد می‌شود، بهداشت وضوخانه‌ها اولین نکته‌ای است که به ذهن می‌آید؛ هر چند در دستورات اسلامی توصیه شده افراد قبل از ورود به مسجد در خانه یا جای دیگر خود را پاکیزه کنند و وضو بگیرند، اما در هر حال وضوخانه و سرویس بهداشتی باید در هر مسجدی وجود داشته باشد.

۱-۵-۶) وضو گرفتن در داخل مساجد با آب جاری جایز است. در حوض مساجد برای جلوگیری از شیوع بیماری‌ها از وضو گرفتن خودداری شود.

۲-۵-۶) همواره در وضوخانه باید مواد شوینده وجود داشته باشد. (ترجیحاً مایع دستشویی استاندارد).

۳-۵-۶) در وضوخانه‌ها محل‌هایی برای آویختن لباس تعبیه شود
۴-۵-۶) نصب آئینه در وضوخانه الزامی است.

۵-۵-۶) وضوخانه حداقل روزی یک بار ضد عفونی گردد.

۶-۵-۶) در وضوخانه محل‌هایی برای شستشوی پاتعیه گردد.

۶-۶) سرویس بهداشتی:

۱-۶-۶) سرویس بهداشتی تا زیر سقف کاشی، مجهز به سیفون، فلاش تانک و هواکش باشند.

۲-۶-۶) لوله کشی مایع دستشویی در سرویس بهداشتی و دستشویی‌ها الزامی است.

۳-۶-۶) حتی المقدور سعی شود سرویس بهداشتی را با ریختن آب به مقدار کافی تمیز نگاه داریم.

۶-۷) بهداشت آب آشامیدنی:

۶-۷-۱) جهت آشامیدن آب از آب سردکن هایی که آب را به بالا فوران می دهد استفاده شود.

۶-۷-۲) استفاده از لیوانهای یکبار مصرف در آشامیدن آب ضرورت دارد.

۶-۸) بهداشت فردی:

۶-۸-۱) کارکنان آبدارخانه و تمام کسانی که با توزیع آب و چای و هر نوع مواد غذایی سر و کار دارند موظفند کارت معاینه پزشکی معتبر داشته باشند.

۶-۸-۲) پوشیدن روپوش به رنگ روشن و رعایت کامل بهداشت فردی الزامی است.

۶-۸-۳) آبدارخانه و هر یک از کارکنان آبدارخانه و ... باید صابون و

حوله اختصاصی برای خود داشته باشند.

- ۴-۸-۶) کارکنان قسمت کفش‌داری هنگام کار از روپوش و دستکش و همچنین ماسک مخصوص استفاده نمایند.
- ۵-۸-۶) استعمال دخانیات توسط کارکنان مساجد ممنوع است.

۹-۶) بهداشت ظروف و...:

- ۱-۹-۶) ظروف مورد استفاده در مسجد با مواد شوینده و ضد عفونی کننده تمیز و در محل‌های در بسته (کمد و...) نگهداری شود.
- ۲-۹-۶) استفاده از ظروف یکبار مصرف در اندازه های مناسب با نوع غذا هنگام پذیرایی الزامی است.
- ۳-۹-۶) برای جلوگیری از آلودگی توسط دست‌های آلوده، حشرات و جوندگان مانند مگس و موش، در دار بودن ظروف الزامی است.
- ۴-۹-۶) شستشوی استکان و نعلبکی ها مورد مصرف با آب و مواد شوینده و ضد عفونی کننده صورت پذیرد.
- ۵-۹-۶) از به کار بردن فنجان یا لیوان های لب پریده و معیوب خودداری شود.
- ۶-۹-۶) استفاده از ظروف مشترک که موجب شیوع بیماری می گردد ممنوع است.

۱۰-۶) زباله:

در مساجد به تعداد کافی زباله دان در دار پلاستیکی یا فلزی ضد زنگ و قابل شستشو وجود داشته باشد و زباله ها باید روزانه

و مرتب تخلیه شود، همچنین از ریختن زباله و مواد زائد در داخل مسجد و محوطه آن خودداری شود.

۱۱-۶) نصب توری:

کلیه درها و پنجره‌ها بدون درز و شکستگی باشد. بانصب توری می‌توان از ورود حشرات و جوندگان به داخل مسجد خودداری نمود.

۱۲-۶) بهداشت پذیرایی:

برای استفاده از هر نوع خوراکی یا نوشیدنی، باید اصول صحیح بهداشتی رعایت شود.

۱-۱۲-۶) در هنگام خرید مواد غذایی حتما به تاریخ تولید و انقضاء توجه شود.

۲-۱۲-۶) میوه و سبزیجات مورد استفاده باید ضد عفونی و به دقت شسته شود.

۱۳-۶) تهویه، گرما و سرمای مسجد:

تجمع نمازگزاران به خصوص در ایام و مناسبت‌های ویژه می‌تواند موجب بروز مشکلات جدی برای آنان شود، موضوعی که اغلب در طراحی مساجد از آن غفلت می‌کنیم و فقط در مواقع شلوغی و ازدحام به یاد آن می‌افتیم، به خصوص هنگام ادای نماز، اگر هوای سالم و یا اکسیژن کافی وجود نداشته باشد، می‌تواند در افراد با

بیماری‌های مزمن ریوی موجب تنگی نفس و گیجی و خواب آلودگی غیرطبیعی شود.

تهویه، عامل مهمی برای حفظ کیفیت هوای سالم در داخل مسجد محسوب می‌شود و باعث دفع رطوبت زیاد، آلوده کننده‌های مضر، گرد و غبار، قطرات تنفسی آلوده به انواع میکروب‌ها و بوی بد عرق می‌گردد.

در صورتی که فن‌های برقی تهویه برای این کار موجود نباشد، می‌توان از پنکه‌های سقفی، یا پنکه‌های رومیزی یا دیواری استفاده کرد.

۱۴-۶) بهداشت چادرهای مشترک:

در بیشتر مساجد، چادرهایی به رنگ روشن (موسوم به چادر نماز) برای استفاده نمازگزاران در قفسه خاصی قرار داده اند اما طبق قانون وزارت بهداشت، توزیع هر نوع البسه برای استفاده عموم، مانند لباس‌های خاص عزاداری، چادر، مقنعه و... ممنوع است چرا که مشاهده شده این لباس‌ها می‌تواند باعث انتقال آلودگی‌ها از افراد بیمار به سایر افراد شود.

اگر قرار است چادری برای استفاده عمومی در مسجد گذاشته شود، باید به صورت یک بار مصرف باشد. یعنی پس از یک بار استفاده در جای مخصوصی قرار داده شود تا پیش از استفاده بعدی دوباره شستشو و ترجیحاً گندزدائی شود.

۱۵-۶) خادمان سلامت:

خادمان سلامت مساجد نقش بسیار مهم و انکار ناپذیری در حفظ و ارتقاء بهداشت مساجد دارند. همت و همکاری آنها می تواند در بهبود شرایط بهداشتی مساجد نقش مهمی داشته باشد.

۱۶-۶) وظایف خادمان سلامت:

نظارت بر وضعیت بهداشتی سیستم تهویه، سرویس بهداشتی، آب آشامیدنی، ایمنی، سیستم اطفاء حریق و در و پنجره مسجد، فاضلاب، نظارت بر وسایل مصرفی و داخلی از جمله جانماز و مهر، کتابخانه، کفش داری ها و فرش ها، نظارت بر بهداشت آبدارخانه ها و مکان های پخت غذا، برگزاری کارگاه های آموزشی برای نمازگزاران و هماهنگی با ائمه مساجد و هیئت های امناء در امور بهداشتی، ارائه خدمات بهداشتی به مردم و اجرای دستورالعمل های اعلام شده و ارائه پیشنهادهای لازم به شهرداری و مرکز امور رسیدگی به مساجد برای ارتقای سطح سلامت مسجد است.

« مقدمه

ایمنی همان پیشگیری از حادثه یا یک رویداد برنامه ریزی نشده و ناخواسته است که موجب بروز زیان های مالی و بعضاً جانی می گردد. با توجه به اینکه مساجد و اماکن مذهبی جزء ساختمانهای با بهره برداری تجمعی محسوب می شوند، با عنایت به تجمع مسلمانان در مساجد و اماکن مذهبی در مراسم مختلف، توجه به رعایت اصول ایمنی در این اماکن و شناسایی عوامل بالقوه بروز حادثه از اهمیت بسیاری برخوردار است، لذا الزامات ایمنی خاص و مرتبط با پیشگیری از این حوادث بر اساس مقررات ملی ساختمان به شرح زیر جهت اجراء ابلاغ می گردد.

بخش اول: ایمنی سیستم گاز

حوادث ناشی از گاز طبیعی شامل حوادث ناشی از نشت گاز (انفجار و آتش سوزی) و حوادث ناشی از سوخت ناقص گاز و استنشاق گازهای سمی حاصل از احتراق است. مهمترین علل نشت گاز که منجر به آتش سوزی و انفجار می گردند عبارتند از:

۱. استفاده از وسایل گاز سوز بدون ترموکوپل از قبیل اجاق گاز.
۲. محکم نبودن شیلنگ وسایل گاز سوز در دو سر اتصال آن توسط بست فلزی.
۳. استفاده از شیلنگ های بلند و در معرض ضربه یا حرارت.
۴. فرسوده و غیر استاندارد بودن شیلنگ ها.
۵. در پوش نداشتن شیرهای گاز که مورد استفاده نیستند.
۶. دخالت افراد غیر متخصص در تعمیر و دستکاری وسایل گاز سوز.
۷. استفاده از وسایل گاز سوز غیر استاندارد و غیر مجاز.

« ۱- جهت جلوگیری از حوادث فوق الذکر انجام عملیات زیر لازم الاجراست:

(۱-۱) از اجاق گاز بدون ترموکوپل استفاده نکنید.

(۱-۲) از وارد آمدن ضربه به وسیله دیگ و سایر ظروف سنگین روی اجاق گاز جداً خودداری شود زیرا باعث سست شدن اتصالات و نشت گاز خواهد شد.

(۱-۳) قبل از استفاده از وسایل گرمازا از استاندارد و سالم بودن آن اطمینان حاصل گردد.

(۱-۴) از اتصال دو یا چند وسیله گاز سوز به یک شیر مصرف خودداری شود.

(۱-۵) بعد از وصل نمودن وسیله گاز سوز به سیستم لوله کشی گاز و قبل از شروع به استفاده از آن و همچنین بصورت دوره‌ای بایستی آزمایش نشت گاز با کف صابون یا مایع ظرفشویی انجام شود.

(۱-۶) هر وسیله گاز سوز درون سوز (بخاری، آبگرمکن) باید از طریق لوله و اتصالات بصورت کاملاً درزبندی شده به یک دودکش سالم، مجزا و بدون درز و شکستگی، اختصاصی وصل شود.

(۱-۷) برای محکم کردن شیلنگ‌های گاز از یک طرف به وسایل گاز سوز و از طرف دیگر به لوله کشی گاز، حتماً باید از بست‌های فلزی استفاده شود (پیچاندن سیم به جای بست روی شیلنگ باعث خرابی آن و نشت گاز می‌شود)

(۱-۸) از شیلنگ‌های بلند برای انتقال گاز به نقاط مختلف ساختمان

استفاده نکنید (طول شیلنگ های گاز نباید از نیم متر بیشتر باشد)

۱-۹) شیلنگ های گاز را بطور مستمر بررسی کنید تا سوراخ و ترک خوردگی نداشته باشند.

۱-۱۰) برای وصل کردن وسایل گاز سوز به لوله کشی از شیلنگ های فشار قوی مخصوص گاز استفاده کنید.

۱-۱۱) در صورتی که به شیر گاز هیچ وسیله گاز سوزی متصل نیست، شیر را بادر پوش آب بندی، مسدود کنید.

۱-۱۲) در صورتی که برای مدت طولانی از گاز استفاده نمی شود، حتماً شیر اصلی گاز را ببندید.

۱-۱۳) لوله های فلزی گاز ساختمان جهت جلوگیری از پوسیدگی و سوراخ شدن باید هر چند وقت یکبار بازدید گردند تا در صورت زخمی شدن یا کنده شدن رنگ روغنی آنها، مجدداً رنگ آمیزی گردند.

۱-۱۴) هر گونه تغییر در سیستم لوله کشی گاز ساختمان باید با هماهنگی شرکت ملی گاز و تائید مهندسین ناظر انجام شود.

۱-۱۵) هنگام نشست گاز چنانچه محل تاریک است باید از روشن کردن چراغ برق یا هر نوع شعله خودداری گردد. در این حالت می توان از چراغ قوه استفاده کرد، چراغ قوه را خارج از فضای آلوده به گاز روشن نمایید.

۱-۱۶) در صورت نشت گاز و استشمام بوی آن، ضمن حفظ خونسردی به

ترتیب افراد را از محیط آلوده به گاز خارج کنید، فوراً شیر اصلی گاز را ببندید، در صورتی که کنتور برق در فضای آلوده به گاز نیست، برق را از فیوز اصلی قطع کنید، در و پنجره ها را باز کنید و با تکان دادن حوله یا پارچه پنبه ای مرطوب، گاز منتشر شده در محیط را به بیرون هدایت کنید تا زمانی که از تخلیه کامل گاز و رفع نشتی مطمئن نشده اید، به افراد اجازه ورود ندهید.

۱۷-۱) از بخاری های کارگاهی بدون دودکش، شعله عریان و بدون حفاظ و نظایر آن در داخل تکایا و مساجد استفاده نکنید.

۱۸-۱) رعایت فاصله مناسب بین وسایل گرماساز و لوازم قابل اشتعال (پشتی، فرش و ...) الزامی است.

۱۹-۱) دودکش نباید در مجاورت پرده و مواد قابل اشتعال قرار گیرد و از محل کاملاً ایمن با ساختار غیر قابل اشتعال عبور داده شود.

۲۰-۱) عبور دادن دودکش بخاری از سقف که از جنس برزنت یا مصالح قابل اشتعال است ممنوع است.

۲۱-۱) کوره بخاری ها و دستگاه های گرماساز را قبل از استفاده حتماً نظافت کنید.

۲۲-۱) در صورت استفاده از بخاری های گازی و پس از نصب آن، از عملکرد صحیح آنها اطمینان حاصل کرده، مراقب باشید که شیر فلکه گاز در دسترس کودکان نبوده و امکان آسیب فیزیکی آن وجود نداشته باشد.

۱-۲۳) با مشورت متخصصین آتش نشانی، تعداد کافی کپسول آتش نشانی باید تهیه و در محل مناسب نصب گردد.

۱-۲۴) کپسولهای آتش نشانی باید در مکان هایی مشخص و کاملاً قابل دسترس مانند راهروها و مسیرهای خروج نصب شده و در تمام اوقات شبانه روز با تمام ظرفیت آماده به کار باشند.

۱-۲۵) حداکثر فاصله مجاز افراد جهت دسترسی به کپسول های آتش نشانی ۲۲/۵ متر می باشد.

۱-۲۶) نصب کپسول های آتش نشانی با وزن بیش از ۱۸ کیلوگرم روی دیوار باید چنان صورت گیرد که سر خاموش کننده حداکثر یک متر از کف زمین ارتفاع داشته باشد و برای کپسول هایی با وزن کمتر، این ارتفاع می تواند تا ۱/۵ متر افزایش داده شود. ولی در هر حال فاصله بین زیر کپسول و کف زمین نباید از ۱۰ سانتی متر کمتر باشد.

۱-۲۷) مکان نصب کپسول آتش نشانی باید به گونه ای انتخاب شود که کپسول در همه حال از آسیب های مکانیکی و خرابی های ناشی از حرکت، نقل و انتقال و برخورد با وسایل در امان باشد.

۱-۲۸) دستور چگونگی استفاده از کپسول آتش نشانی باید روی بدنه جلویی آن نصب شود.

۱-۲۹) ایجاد شبکه آبرسانی جهت آتش نشانی در مساجد و حسینیه ها ضروری بوده و بایستی به نحوی طراحی و نصب شود که امکان پوشش دهی کلیه نقاط مسجد وجود داشته و ظرفیت منبع ذخیره آب آتش نشانی، مشخصات پمپ و سائز لوله ها محاسبه و برای

مدت ۱۵ الی ۲۰ دقیقه تارسیدن آتش نشانی به محل در نظر گرفته شود.

۱-۳۰) قبل از برگزاری مراسم، شبکه برق، لوازم الکتریکی و وسایل گرمازا باید توسط افراد متخصص مورد بازدید قرار گیرد.

۱-۳۱) حریم چادرهای تکایا و حسینیه ها جهت جلوگیری از تردد افراد غیر مسئول و کاهش احتمال آتش سوزی باید کنترل شود.

۱-۳۲) نصب سیستم اعلام حریق اتوماتیک در مساجد و حسینیه ها (با عملکرد دائمی) لازم است.

۱-۳۳) لازم است متولیان و خادمین مساجد و حسینیه ها با مراجعه به نزدیکترین ایستگاه آتش نشانی محل، مسائل مرتبط با ایمنی و نحوه مقابله با آتش سوزی و حوادث را آموزش ببینند.

۱-۳۴) در صورت بروز آتش سوزی در اینگونه اماکن خونسردی خود را حفظ کرده و در وهله اول نسبت به تخلیه افراد اقدام کنید و ضمن تماس با سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی (تلفن ۱۲۵) به صورت همزمان نسبت به خاموش نمودن حریق از طریق بستن شیر فلکه تأمین سوخت وسیله حرارتی و استفاده از کپسول های اطفاء حریق اقدام نمایید.

۱-۳۵) در صورت بروز هر گونه حادثه یا مشاهده نشستی گاز یا استشمام بوی گاز و یا قطعی گاز از کنتور و رگلاتور فوراً از طریق تماس با شماره تلفن ۱۹۴ موضوع را به اطلاع واحدهای امدادی شرکت گاز منطقه برسانید.

« ۲) راهکارهای پیشگیری از احتراق ناقص گاز و استنشاق گازهای سمی توسط افراد

۲-۱) قبل از روشن کردن بخاری از باز بودن مسیر دودکش مطمئن شوید. برای این کار می توانید وزنه ای را به انتهای طنابی ببندید و آن را به داخل دودکش هدایت کنید. به علاوه در صورت خروج گازهای سمی از دودکش، قسمت بالا و خروجی دودکش باید گرم باشد.

۲-۲) از مسدود کردن درزهای در و پنجره ها به وسیله نوارهای اسفنجی و مانند آن در فضاهای کوچک که به وسیله بخاری گاز سوز گرم می شوند، خودداری شود.

۲-۳) هر وسیله گاز سوز درون سوز مانند بخاری و آبگرمکن باید دارای یک دودکش مجزا و مجهز به کلاهک به شکل H باشد (انتهای دودکش های داخل دیوار ساختمان باید حداقل ۷۵ سانتیمتر از سطح پشت بام بالاتر باشد).

۲-۴) لوله بخاری را از شیشه عبور ندهید زیرا باعث افتادن لوله دودکش، شکستن شیشه و همچنین برگشت گاز سمی منواکسید کربن به فضای داخل ساختمان می شود.

۲-۵) از نصب لوله دودکش بصورت افقی خودداری شود زیرا گازهای حاصل از احتراق در این حالت خارج نمی شود

۲-۶) استفاده از لوله های قابل انعطاف (خرطومی یا آکاردئونی) به عنوان دودکش بخاری ممنوع است.

۲-۷) همیشه مراقب باشید که مشعل های اجاق گاز کاملاً تمیز و مرتب باشند و با شعله آبی بسوزند.

۲-۸) در صورتی که وسائل گاز سوز با شعله زرد یا قرمز می سوزند بایستی آنها را فوراً از سرویس خارج کنید و جهت رفع عیب به تعمیر کاران متخصص اطلاع دهید.

۲-۹) استفاده از بخاری های بدون دودکش ممنوع است.

بخش دوم: ایمنی برق

امروزه کاربرد برق در زندگی روزمره به حدی معمول گردیده است که زندگی بدون آن قابل تصور نیست لذا با توجه به گستردگی کاربرد تجهیزات برقی جهت فعالیت های مختلف رعایت اصول ایمنی زیر الزامی است:

۱. رعایت فاصله مناسب سیم، اتصالات و ادوات برقی از مواد و مصالح قابل اشتعال (پرده، فرش، تابلو و ...).

۲. یکی از علل آتش سوزی ناشی از جریان برق، عبور جریان بیش از حد الکتریسیته از سیم ها است که باعث گرمای شدید و در نهایت حریق می شود. لذا در سیم کشی برق ساختمان، با نصب جعبه فیوز و توزیع مناسب برق در ساختمان از عبور جریان بیش از حد برق در سیم ها جلوگیری شود.

۳. در موقع ایجاد خیمه گاه و تکیه های موقت با اسکلت فلزی، سیم کشی باید به نحوی انجام گیرد که سیم برق به بدنه اسکلت فلزی اتصال پیدا نکند.

۴. هیچ گاه سیم دارای برق را از زیر فرش یا موکت عبور ندهید، زیرا ممکن است در اثر عبور و مرور مداوم افراد از روی آن، سیم صدمه دیده و حالت عایق خود را از دست بدهد.

۵. در هنگام سوراخ کردن دیوارها به منظور نصب تابلو یا هر وسیله دیگر، دقت نمایید که به مسیر سیم کشی برق ساختمان صدمه وارد نشود.

۶. سیم‌های وسایل برقی به ویژه انواع قابل حمل نظیر جارو برقی و بلندگورها هر چند وقت یکبار بازرسی نموده و در صورت مشاهده هر گونه خرابی یا فرسودگی آن را تعویض نمایید.

۷. با توجه به اینکه قبل از فیوز زیر کنتور هیچ گونه حفاظتی وجود ندارد، از دستکاری سیم‌های برق که قبل از کنتور قرار گرفته اند، خودداری نمایید.

۸. فیوزهای برق باید استاندارد بوده و از استفاده فیوزهای تقویت شده و غیر استاندارد جداً خودداری گردد.

۹. اخذ انشعابات متعدد از یک پریز برق با توجه به خطر حریق و برق گرفتگی ممنوع می باشد.

۱۰. هنگام تعویض لامپ، کلید برق، پریز و یا تعمیر هر وسیله برقی دقت کنید که برق از کنتور قطع شده باشد.

۱۱. هنگام تمیز نمودن دیوارها، مواظب باشید که کلیدها و پریزها خیس نگردند زیرا آب به راحتی برق را از خود عبور می دهد.

۱۲. استفاده از لامپ‌های با ولتاژ بالا و بدون حباب و حفاظ، ممنوع است.

۱۳. در هنگام روشن بودن لامپ یا هر دستگاه برقی، از تعویض و تعمیر آن خودداری نمایید.

۱۴. سیم کشی برق کولر کمی پیچیده بوده و امکان اینکه مسیر سیم‌ها درست تشخیص داده نشود وجود دارد. این مسئله باعث افزایش احتمال خطر برق گرفتگی می شود. لذا کار تعمیرات کولر را به افراد متخصص

واگذار کنید.

۱۵. کولرهای آبی خیس و مرطوب هستند، بنابر این باعث تشدید برق گرفتگی می شوند.

۱۶. کلیدهای کولر، فاقد حالت قفل یا قطع موقت جریان برق هستند، بنابر این ممکن است کسی بصورت غیر عمد اقدام به روشن کردن آن نموده و شخصی که در حال تعمیر کولر است، دچار برق گرفتگی یا حتی قطع عضو گردد.

۱۷. برای بازرسی یا راه اندازی کولر حتی الامکان برق ساختمان را قطع کنید. اگر مقدور نیست، از قطع بودن کلید کولر مطمئن شوید، سپس روی کلیدها نوار چسب بزنید و بایک یادداشت کوچک که به کلیدها می چسبانید، توضیح دهید که از دست زدن به آن خودداری گردد.

۱۸. قطع بودن کلید کولر به هیچ عنوان دلیل برق دار نبودن سیم های کولر نیست.

۱۹. برای تست کولر و روشن کردن آن، حتما از کولر فاصله بگیرید.

۲۰. دقت کنید که هیچ وقت با دست خیس و پای برهنه به وسایل برقی دست نزنید.

۲۱. اگر با فرد برق گرفته ای مواجه شدید، در صورت امکان فوراً برق را قطع کنید، در غیر این صورت بلافاصله:

بایک تکه چوب خشک یا پیچاندن یک پارچه خشک اطراف دست خود، لباس فرد را گرفته و به سمت محل امنی بکشید تا از جریان برق جدا شود. در عین

سرعت عمل، خونسردی خود را حفظ نموده و در صورت نیاز تنفس مصنوعی را
آغاز کرده و شخص دیگری را مأمور نمایند تا به اورژانس (تلفن ۱۱۵) خبر دهد.

بخش سوم: ضوابط راه های خروجی

در مساجد و اماکن مذهبی

راه خروج، مسیر پیوسته و بدون مانعی است که از هر نقطه داخل ساختمان شروع و تا معابر عمومی (کوچه یا خیابان) امتداد دارد. مهمترین نکات حائز اهمیت در رابطه با راه های خروجی در مساجد و اماکن مذهبی عبارتند از:

۱. در های اصلی ورود و خروج، دست کم به یک راه همگانی نظیر خیابان یا فضای باز شهری به طور مستقیم و بطرف بیرون باز شود.

۲. مساجد با ظرفیت ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر باید حداقل ۳ راه خروج مجزا و حتی الامکان دور از یکدیگر داشته باشند.

۳. مساجد با ظرفیت ۵۰ تا ۳۰۰ نفر ترجیحاً باید دو راه خروج داشته باشند. چنانچه مستقیماً به دو راه خروج مجزا راه ندارند، باید حداقل از طریق ۲ در جداگانه و دور از هم، به راهرو و فضای دیگری منتهی شوند و آن راهرو و یا فضا از دو جهت مختلف به دو راه خروج مجزا و دور از هم مربوط گردد.

۴. در مساجدی با ظرفیت ۵۰۰ نفر یا کمتر، حداقل دو راه خروج دور از هم نیاز می باشد. عرض هیچ یک از راه های خروجی نباید از ۱۲۰ سانتیمتر کمتر باشد.

۵. مساجد با ظرفیت بیش از ۱۰۰۰ نفر باید حداقل ۴ راه خروج و مجزا و حتی الامکان دور از یکدیگر داشته باشند.

۶. بالکن های داخل و نیم طبقه هایی که ظرفیت آنها کمتر از ۵۰ نفر

است، می توانند فقط یک راه خروج داشته باشند و این راه می تواند به طبقه پایین منتهی شود.

۷. بالکن های داخل و نیم طبقه هایی که ظرفیت آنها ۵۰ تا ۱۰۰ نفر است، باید حداقل ۲ راه خروج دور از هم داشته باشند. این دو راه خروج می توانند به طبقه پایین منتهی شوند.

۸. بالکن های داخل و نیم طبقه هایی که ظرفیت آنها بیش از ۱۰۰ نفر است، یک طبقه مجزا محسوب شده و باید برای آنها راه های خروج به تعداد و عرض کافی در نظر گرفته شود.

۹. موقعیت و تعداد خروجی ها باید به گونه ای باشد که حداکثر طول مسیر از هر نقطه تا یک راه خروج از ۴۵ متر بیشتر نباشد.

۱۰. تمام در هایی که در راه خروج واقع می شوند، باید دست کم ۹۰ سانتیمتر عرض مفید داشته باشند. در مواردی که از در های دو لنگه استفاده می شود باید ۱۸۰ سانتیمتر عرض مفید دو لنگه باشد. همچنین عرض هیچ یک از لنگه های در نباید از ۱۰۰ سانتیمتر بیشتر باشد (ضمناً کلیه در ها به بیرون باز شوند)

۱۱. در مساجد و اماکن مذهبی با ظرفیت بیش از ۳۰۰ نفر، نصب در های کشویی یا کرکره ای باریک افقی یا عمودی به عنوان راه خروجی ممنوع است.

۱۲. مسیر های دسترسی خروج و در های منتهی به خروجی ها باید به وضوح قابل تشخیص باشند. نصب هر گونه پرده، آویز، آینه و نظایر آن روی در خروجی ممنوع است.

۱۳. روشنایی راه های خروج باید به گونه ای باشد که در مواقع لزوم، روشنایی بطور مداوم و پیوسته برقرار باشد و افراد بتوانند راه را به درستی تشخیص داده و مسیر خروج را به راحتی طی کنند.

۱۴. برق مورد نیاز برای روشنایی مسیرهای خروج و پمپ های آب آتش نشانی باید از منبعی مداوم و مطمئن تأمین شود چنانچه از برق اضطراری استفاده می شود. برق شبکه باید بطور خود کار عمل نموده و وقفه ایجاد شده در روشنایی از ۱۰ ثانیه بیشتر نشود.

۱۵. امکان رویت راه خروج و پلکان ساختمان باید از هر طرف برای افراد فراهم باشد.

۱۶. تمام راه های خروجی باید با علامت های مناسب که سمت و جهت دستیابی به راه خروج را نشان می دهد مشخص شوند مگر آن که راه خروج و محل دسترسی به آن فوراً و به آسانی، قابل دیدن باشد.

۱۷. علائم خروج اضطراری بایستی به گونه ای باشد که کلمه خروج را به طور ساده و خوانا و با نوشته بزرگ نشان دهد و نورپردازی از درون و یا بیرون داشته باشد.

۱۸. در های خروج اضطراری باید موافق جهت خروج باز شوند.

۱۹. استفاده از درب های شیشه ای از (هر نوع) در مسجد ممنوع است.

بخش چهارم: پیشگیری از سقوط افراد

بسیاری از مساجد، حسینیه ها و سایر اماکن مذهبی در بیش از یک طبقه ساخته شده اند. لذا ازدحام جمعیت در طبقات بالا و تردد در پلکان به ویژه در پایان نماز و سایر مراسم، احتمال سقوط افراد را افزایش می دهد.

بخشی از راهکارهای پیشگیری از سقوط افراد عبارتند از:

۱. گاهی اوقات علت سقوط، ازدحام جمعیت در طبقات بالا و تردد در پلکان ها است، در این حالت نصب نرده مناسب در امتداد و جلوی طبقات بالا و نصب حفاظ مناسب برای پنجره ها نقش بسیار مهمی در کاهش سقوط کودکان و افراد مسن دارد.

۲. دور تا دور لبه بالکن هایی که بالاتر از طبقه اصلی قرار دارند، باید دیوار باندره ای به ارتفاع حداقل ۹۰ سانتیمتر نصب گردد. ارتفاع نرده های انتهایی راهرو های افقی یا شیبدار (روبه روی عرض راهرو) باید حداقل ۹۰ سانتیمتر و ارتفاع نرده های کنار پله ها حداقل ۸۰ سانتیمتر باشد.

۳. دیوارهای جان پناه پشت بام باید حداقل ۹۰ سانتیمتر نسبت به کف بام، ارتفاع داشته باشند.

۴. پله ها باید دست کم ۱۴۰ سانتیمتر عرض مفید داشته باشند، مگر آنکه مجموع تعداد افراد استفاده کننده (ظرفیت طبقه) کمتر از ۵۰ نفر باشد که در این صورت عرض مفید می تواند به حداقل ۱۲۰ سانتیمتر کاهش یابد.

۵. ارتفاع هر پله حداقل ۱۶ سانتیمتر و حداکثر ۱۸ سانتیمتر خواهد

بود و کف پله باید حداقل ۳۰ سانتیمتر پاخور و حداکثر ۱ درصد شیب داشته باشد.

۶. سطح شیبدار (رامپ) جهت ورودی و خروجی مسجد باید دارای ۵ تا ۷ درصد شیب باشد.

۷. حداقل عرض رامپ ۱۱۰ سانتیمتر و باید در هر دو طرف نرده دستگیره داشته باشد.

« تذکرات:

۱. برای نظافت پنجره ها، سقف ها و تعویض لامپ ها از نردبان های استاندارد و ۲ طرفه و چهار پایه هایی که سطح اتکای مطمئنی دارند، استفاده کنید و از راه رفتن روی نرده خودداری نمایید.

۲. در هنگام استفاده از نردبان و چهار پایه ابتدا از سالم بودن آن اطمینان حاصل کنید.

۳. چنانچه دچار ضعف و سرگیجه هستید از نردبان و یا چهار پایه استفاده نکنید.

۴. هنگام بالا رفتن از نردبان از هر دو دست استفاده کنید.

بخش پنجم: مناسب سازی محیط برای افراد مسن و معلولین

در بسیاری از موارد، افراد مسن بطور مداوم جهت اقامه نماز جماعت به مساجد مراجعه می کنند، این افراد بعضاً مبتلا به پوکی استخوان بوده یا از درد کمر و مفاصل رنج می برند بنابراین باید به موارد زیر توجه شود.

۱. توصیه می گردد ساختمان و حتی الامکان حیاط مسجد صاف و فاقد پله باشد.

۲. حتی الامکان، سرویس های بهداشتی همسطح با زمین باشد و برای کاهش احتمال آسیب به افراد مسن، حداقل یک واحد توالت مخصوص معلولین در محوطه سرویس های بهداشتی ساخته شود.

۳. در صورت وجود پله در ورودی مسجد برای رفاه افراد مسن، سطح شیبدار (رامپ) در نظر گرفته شود. (حداکثر شیب ۷ در صد)

۴. پله ها باید مجهز به نرده با دستگیره مناسب باشد تا افراد مسن با اتکاء به آنها تردد نمایند

۵. در بعضی مساجد فضای طبقه فوقانی به بانوان اختصاص داده می شود، در این حالت ضرورت جهت رفاه حال خانم های مسن و افراد مبتلا به بیماری های اسکلتی، آسانسور مناسب در نظر گرفته شود.

۶. حتی الامکان در سرویس های بهداشتی و در حیاط مسجد و اماکن مذهبی نیمکت یا تعداد کافی صندلی جهت نشستن افراد ناتوان وجود داشته باشد.

« تذکرات:

۱. در صورت نیاز به حضور طولانی در مراسم سعی کنید هر چند لحظه یکبار وضعیت بدن (کمر و زانو) را تغییر دهید.
۲. حتی الامکان از دو زانو و چهار زانو نشستن اجتناب کنید.
۳. در اماکن مذهبی و مساجد بزرگ، به جای پیاده روی طولانی از ویلچر و یا ماشین های حمل زائران استفاده نمایید..

بخش ششم: دستورالعمل ایمنی ورودی مساجد

۱. استفاده از دربهای آهنی در بیرون مساجد و یا پوشش دربهای چوبی با حفاظ آهنی شبیه توری یا ورقهای پانچی.
۲. پوشش پیش ورودیهای (پس رفتگی) مساجد با دربهای نرده ای که در پشت آنها از ورق مشبک استفاده شود.
۳. نصب دوربین در ورودی و دیوارهای مرتبط با خیابان مساجد و حداقل یک دوربین غیر قابل دید.
۴. استفاده از شیشه های با ابعاد کوچک در پنجره ها و استفاده از ورق های پانچی در پشت پنجره ها
۵. استفاده از حفاظ مشبک روی پنجره ها.
۶. هم سطح سازی نما برای عدم پاگذاری و بالا رفتن از دیوارهای مسجد.

۷. تجهیز مساجد به دستگاه های اعلام حریق و اطفاء حریق و دود و شعله ارتباط سیستم نزدیکترین ایستگاه آتش نشانی.
۸. داشتن یک شیر آب آتش نشانی در نزدیک مسجد به نحوی که دسترسی لازم به دورترین نقاط را داشته باشد.
۹. عدم قرار گیری لوله های گاز، سیم های برق در دسترس و دید ناظر.
۱۰. ایجاد روشنائی مناسب با حفاظ مناسب و دور از دسترس جهت روشنائی در مواقع شب و تاریکی.
۱۱. عدم قراردادن موارد قابل اشتعال در نزدیکی دراز جمله نفت، کارتن، رنگ، چوب، بنرو...
۱۲. دریافت و آموزش موارد ایمنی از نزدیک ترین ایستگاه آتش نشانی به مسجد به خدام و هیئت امناء.

گردش کار صدور پروانه

جهت احداث مساجد جدید در شهر تهران
و تخریب و نوسازی مساجد قدیمی

« احداث مساجد جديد

۱. تشكيل پرونده و بازديد و بررسى در طرح تفصيلى و برو كف
۲. اخذ موافقت از مركز رسيدگى به امور مساجد، سازمان اوقاف و امور خيريّه، سازمان تبليغات اسلامى، اداره اطلاعات و نيروى انتظامى
۳. تطبيق با طرح تفصيلى جديد منطقه
۴. بررسى مسائل ترافيكى و اخذ نظر سازمان ترافيك
۵. اخذ دستور نقشه از دفتر الكترونيك شهردارى منطقه
۶. تهيه طرح معمارى توسط مهندس ذىصلاح
۷. ارائه طرح به اداره كل معمارى و شهرسازى شهردارى تهران (براي مساجد شهرستانهاى استان تهران، ارائه نقشه هاى معمارى به اداره كل معمارى و شهرسازى شهردارى نياز نبوده و لازم است طرح معمارى به دفتر عمران مركز ارائه گردد).

۸. تهیه نقشه های محاسباتی، تأسیسات برق و مکانیک

۹. صدور پروانه ساخت

« تخریب و نوسازی مسجد موجود و قدیمی

۱. درخواست مکتوب از طریق ناحیه مربوطه

۲. پیگیری جهت اخذ سند، وقفنامه و یا هر گونه مدرک دال بر مالکیت زمین مسجد

۳. تشکیل پرونده ساختمانی (ارائه کپی برابر اصل سند مالکیت زمین یا وقفنامه و یا هر گونه مدرک دال بر مالکیت زمین مسجد)

۴. اخذ مجوز تخریب و نوسازی از مرکز رسیدگی به امور مساجد بر اساس بازدید و گزارش کارشناس فنی مرکز مبنی بر لزوم تخریب و نوسازی و یا مقاوم سازی

۵. تعهد نسبت به تهیه ۵۰٪ هزینه اولیه ساخت بصورت نقدی و همچنین تامین ۵۰٪ باقیمانده هزینه اتمام عملیات اجرایی بصورت اعتباری

۶. اخذ مفاد حساب از شهرداری

۷. اخذ دستور نقشه از دفتر الکترونیک منطقه بر اساس طرح تفصیلی

۸. انتخاب طراح جهت تهیه طرح معماری بر اساس ضوابط معماری و

شهرسازی و تشکیل جلسه با امام جماعت و هیئت امناء به منظور نیازهای آتی ساختمان مسجد

۹. ارائه طرح به اداره کل معماری و شهرسازی شهرداری تهران (برای مساجد شهرستانهای استان تهران ارائه نقشه های معماری به اداره کل معماری و شهرسازی شهرداری نیاز نبوده و لازم است طرح معماری به دفتر عمران مرکز ارائه گردد).

۱۰. تهیه دفترچه آزمایش مکانیک خاک، نقشه های محاسباتی و تأسیسات برق و مکانیک

۱۱. صدور پروانه ساخت

۱۲. شروع عملیات

● شایان ذکر است مهم ترین کار در اجرای هر گونه عملیات عمرانی بیمه کردن ساختمان مسجد می باشد

الزامات طرح و اجرای ابنیه مساجد (اعم از اصلاحی یا نو سازی)

۱. کلیه بانیان مساجد در حال بهره برداری موظفند جهت تهیه شناسنامه ایمنی و انجام بازرسی و کنترل ایمنی ساختمان مسجد به مدیریت فنی امور مساجد مراجعه نمایند.
۲. نواحی مرکز رسیدگی به امور مساجد باید کلیه سازندگان مساجد در حال ساخت (اعم از اینکه قبلاً طرح ها و نقشه هایشان به تأیید کارگروه تخصصی مساجد رسیده یا نرسیده باشد) را موظف نمایند ضوابط طراحی و اجرایی ایمن سازی را رعایت کنند.
۳. کلیه مساجدی که در حال طراحی بوده یا بعداً طراحی خواهند شد مکلفند جهت تأیید طرح و نقشه های خود و تطبیق آن با ضوابط ایمن سازی مساجد به مدیریت فنی مرکز امور مساجد مراجعه و تأییدات لازم را دریافت نمایند. (شهر تهران مستثنی بوده و تأیید کارگروه مستقر در معاونت شهرداری کفایت می کند)

